

УДК 325.455:613/614:616-036.21:330.111.66
DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.2.14>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РИНКУ ЗАЙНЯТОСТІ У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19: ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА

Харечко Д. О. – кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування
Львівського національного університету ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького
ORCID: 0000-0003-0758-5809

На даний час необхідність розробки заходів щодо запобігання соціально-економічним наслідкам пандемії COVID-19 є первинною для більшості країн світу. Визначення шляхів можливого впливу на соціальну та інформаційну форму поширення нової інфекції є особливо актуальним в умовах проблеми світового масштабу. Отже, необхідно провести аналіз поведінки соціуму за допомогою вивчення динаміки пошукових запитів, а також ідентифікацію можливих шляхів мінімізації негативних соціально-економічних ефектів, спричинених пандемією COVID-19.

Пандемія змусила людей до соціального дистанціювання та самоізоляції, які спровокували багатьох працівників залишити свої звичні місця зайнятості та набути нового для себе статусу «безробітних», у соціальних мережах зі стрімкою швидкістю почали розростатися панічні настрої. Безумовно, говорити про те, що на даний час кризова ситуація пройдена, ще рано, проте, на даному етапі суспільство має певну інформацію про вірус COVID-19, у зв'язку з чим може здійснювати заходи щодо усунення наслідків пандемії.

Багато в чому вимушене запровадження обмежень взаємодії, викликаних специфікою поширення пандемії COVID-19 призвело до значної трансформації процесів виробництва та споживання товарів, роботи, послуг, наслідком чого стало порушення господарських зв'язків. Вирішення проблеми є актуальною у контексті її глобального світового характеру, тому необхідно дослідити вплив пандемії на ринок праці та дійти послідовних висновків про те, які кроки слід зробити для мінімізації негативних соціально-економічних наслідків. У часи ширшого розвитку технологій не можна не враховувати інформатизацію суспільства, а вплив цифрового середовища значно недооцінюється.

Протягом всієї історії пандемічні спалахи не лише негативно впливали на функціонування суспільства, а навіть навпаки, парадоксальним чином «розчищали шлях» для інновацій та досягнень у науці, економіці та політичних системах. Пандемія COVID-19 сприяє прискоренню поширення інтернет-технологій для проведення конференцій, семінарів, нарад, онлайн-навчання, для соціальних контактів, економічної торгівлі та фінансових операцій. Можна погодитись з тим, що пандемія COVID-19 призвела до розвитку технологій, збільшення вкладень у людський потенціал.

Пандемія COVID-19 призвела до значного зростання кількості бідного населення, що негативно позначилася на суспільному благополуччі, проте всупереч прогнозам, системного впливу на зміну доходів відзначено не було, що пандемія справді збільшила чисельність безробітних, але не мають прямого впливу на рівень заробітної плати. Таким чином, підтверджується гіпотеза про те, що пандемія COVID-19 може сприяти зростанню безробіття, проте повинен мати місце глибинний аналіз зміни доходів працівників у період пандемії для встановлення існування або відсутності зв'язку між зміною рівня заробітних плат та динамікою пандемії COVID-19.

Ключові слова: пандемічні загрози, вірус COVID-19, соціально-економічна політика, цифровізація, глобалізація, інформатизація, держава, суспільство.

Kharechko D. O. Transformation of the state socio-economic policy on the employment market during the COVID-19 pandemic: informatization and digitalization of society

Currently, the need to develop measures to prevent the socio-economic consequences of the COVID-19 pandemic is paramount for most countries. Identifying ways of possible impact on the social and informational form of the spread of a new infection is especially relevant

in a global problem. Therefore, it is necessary to analyze the behavior of society by studying the dynamics of search queries, as well as to identify possible ways to minimize the negative socio-economic effects caused by the COVID-19 pandemic.

The pandemic has forced people into social distancing and self-isolation, forcing many workers to leave their usual jobs and gain new "unemployed" status. Panic began to grow rapidly on social networks. Of course, it is too early to say that the crisis is over, but at this stage the society has some information about the COVID-19 virus, so it can take measures to eliminate the effects of the pandemic.

In many respects, the forced introduction of restrictions on interaction caused by the specifics of the COVID-19 pandemic has led to a significant transformation of the processes of production and consumption of goods, work and services, resulting in disruption of economic ties. Solving the problem is relevant in the context of its global nature, so it is necessary to study the impact of the pandemic on the labor market and draw consistent conclusions about what steps should be taken to minimize the negative socio-economic consequences. In times of widespread development of technology can not ignore the information component of society, the impact of the information environment is greatly underestimated.

Throughout history, pandemic outbreaks have not only negatively affected the functioning of society, but, on the contrary, have paradoxically "cleared the way" for innovation and advances in science, economics and political systems. The COVID-19 pandemic is accelerating the spread of Internet technologies for conferences, seminars, meetings, online learning, social networking, economic trade and financial transactions. We can agree that the COVID-19 pandemic will lead to the development of technology, increase investment in human potential and emphasize the danger of reducing investment in health care.

The COVID-19 pandemic has led to a significant increase in the number of poor people, which has had a negative impact on public welfare, but contrary to forecasts, there has been no systemic impact on income change. Thus, the hypothesis that the COVID-19 pandemic may contribute to rising unemployment is confirmed, but there is an in-depth analysis of changes in workers' incomes during the pandemic to establish the existence or absence of a link between wage changes and COVID-19 pandemic dynamics.

***Key words:** pandemic threats, COVID-19 virus, socio-economic policy, digitalization, globalization, informatization, state, society.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Основна частина суспільства, котра зацікавлена у переході на віддалену роботу в період поширення COVID-19, загалом була задоволена тією сферою професійної діяльності, якою займалася до пандемії. У період поширення COVID-19 та введення обмежувальних заходів у суспільстві утвердилася думка про те, що віддалена робота – це нова форма зайнятості, і вона цілком еквівалентна звичному способу роботи, а отже, може забезпечити прийнятний рівень заробітку. Інформаційний контент надає трансформаційний вплив на середовище, отже, форми поширення пандемії пов'язані один з одним, саме тому має місце системний характер управління даними факторами з метою мінімізації негативного впливу COVID-19 на ринок праці.

Саме якість інформації, що стосується COVID-19, може стати визначальним чинником у мінімізації негативних впливів на ринок праці, а також психоемоційного стану громадян. Розгубленість суспільства сприяла зростанню соціальної напруженості, що, своєю чергою, вплинуло на реально існуючі процеси та явища. Підвищення якості інформації та зниження кількості дублюючих один одного інформаційних меседжів може сприяти очищенню інформаційного середовища від даних, що підвищують рівень соціальної тривожності [5]. Це, у свою чергу, знизить ризик неконтрольованих дій з боку соціуму та мінімізує негативний вплив на ринок праці.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. За свідченнями сучасних дослідників, пандемія COVID-19 вплинула на багато сфер життя суспільства, спричинила економічний спад, який тим

не менше стане поштовхом до вдосконалення та розвитку технологій, появи інноваційних проектів та систем. Відбувається зростання ролі інтернет-середовища в суспільстві, що сприятиме зростанню виконання віддалених робіт, освітніх послуг онлайн, зростанню впливу на психологічний стан людей.

Аналіз динаміки пошукових інтернет-запитів, аналіз середнього рівня заробітних плат за видами економічної діяльності, потреби роботодавців у працівниках та кількості вакансій зможуть дати більш ясну картину стану економіки в період спалаху пандемії. Це відобразить загальний суспільства та логіки поведінки громадян, що згодом допоможе сформулювати відповідь на питання, як мінімізувати вплив негативних наслідків COVID-19 на ринок праці на сучасному періоді соціально-економічного розвитку.

Метою статті є обґрунтування державної соціально-економічної політики на ринку зайнятості в період пандемії COVID-19 в контексті інформатизації та цифровізації суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах масової комунікації в суспільстві слід приділяти особливу увагу інформаційному середовищу, сьогодні необхідний системний вплив органів державної влади з метою мінімізації негативних наслідків пандемії на ринок праці. У межах цієї теорії має місце перевірка гіпотези про те, що у зв'язку з прискореним поширенням інтернет-технологій збільшиться зацікавленість людей у віддаленій роботі, а також отримання додаткової освіти на основі інтернет-платформ.

Заглиблюючись у тему інтернет-середовища, можна зробити аналіз динаміки інформаційного середовища за умов пандемії COVID-19. З введенням обмежувальних заходів для боротьби з поширенням COVID-19 соціальні мережі та онлайн-платформи стали найпопулярнішим інструментом для соціальних дискусій, що, у свою чергу, вплинуло на психологічний стан суспільства в період ізоляції [1]. Негативний вплив пандемії на психологічний стан суспільства, а також його взаємозв'язок з економічним сектором знайшли відображення у висновку про те, що фондові ринки по всьому світу зазнали падіння не стільки через пандемію COVID-19, що накрила весь світ, скільки через страх людей перед нею.

Слід звернути увагу на реальні процеси, що відбуваються в економіці та перевірити, як інформація про COVID-19 вплинула на попит та пропозицію на ринку праці. Соціально-економічне відновлення від пандемії буде повільним, оскільки в сучасному світі існує високий рівень взаємозалежності між галузями. Для прискорення відновлення економіки після пандемії потрібно зробити програми вищої освіти більш доступними для широких верств населення, оскільки вища освіта відіграє ключову роль у сприянні соціально-економічній мобільності та інноваціям.

Оперативні заходи щодо регулювання епідеміологічної ситуації є необхідними для мінімізації наслідків епідемії у світовому масштабі, оскільки інфекційні захворювання збільшують чисельність бідних верств населення та уповільнюють економічний розвиток, у той час як збільшення витрат на охорону здоров'я сприяє розвитку економіки. Економіка може швидко відновитися, враховуючи, що жоден виробничий потенціал країни не був повністю зруйнований. У свою чергу, періоди ізоляції можуть тривати систематично протягом тривалого часу, що в середньостроковій перспективі створить ймовірний надлишок пропозицій на деяких ринках, які мають закритися, або продовжувати діяльність з низьким прибутком, або збитками.

В абсолютній більшості випадків на зміну середніх заробітних плат впливають обидві форми поширення пандемії COVID-19 [3]. У низці випадків виявлено різноспрямований вплив інформаційної складової щодо COVID-19 на середній рівень заробітних плат за видами економічної діяльності. Існують блоки професійних галузей, які більш чутливі до імпульсів з інформаційного світу, частково підтверджено припущення про те, що працівники математичних та комп'ютерних професійних галузей менш схильні до негативного впливу пандемічних спалахів.

Тим не менш не можна однозначно говорити про те, що пандемія призвела до великого перерозподілу працівників на ринку праці, що більшість громадян швидко адаптувалася до умов праці, що змінилися, і під час складної пандемічної ситуації та продовжила роботу за спеціальністю. Можна робити висновки щодо того, наскільки суспільство було готове до змін, наскільки громадяни готові змінювати свої моделі поведінки в умовах пандемічних впливів. Після завершення пандемії більшість людей, які виявили інтерес до роботи з дому, швидше за все, змушені припинити свою підприємницьку діяльність, отже, перейти від моделі роботи «на себе» до моделі роботи «на когось», чий бізнес не постраждав від поширення COVID-19 та послідовно введених обмежень.

У першу чергу це оновлення бази медичних препаратів при частковому переході медичних організацій на відповідне фінансування, що передбачає надання грошових коштів, які вимагаються медичною організацією, з державного або місцевого бюджетів, без проведення експертизи заявки і поза рамками [6]. Необхідне надання лише змістовної інформації щодо тематики COVID-19, виключення можливості маніпулювання громадськістю для політико-економічних інтересів, налагодження постачання медичних препаратів, контроль за повним та якісним наданням медичних послуг.

Трансформація ринку праці передбачає кардинальні зміни щодо посилення соціальної компоненти, розвитку нестандартних форм трудових відносин, розмивання кордонів між роботою та дозвіллям, відмінності у ціннісних перевагах поколінь, орієнтація освіти ринку праці. Ринок праці перебуваючи у певному соціально-економічному та політичному просторі, постійно піддається впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Під внутрішніми чинниками слід розуміти вплив чинників політичного, економічного, соціокультурного та історичного характеру.

Як основні зовнішні фактори виділяють соціальну політику, глобалізацію економіки, інформатизацію суспільства та економіки, правове середовище, рівень розвитку суспільної праці та виробництва. Нові форми зайнятості мають значний вплив на зміну інститутів ринку праці. Також трансформуються інститути трудової мобільності у напрямі розвитку сфери зайнятості та використання альтернативної робочої сили. Працівники, які виконують роботи за договором цивільно-правового характеру, втрачають можливість профспілкового членства та можливість захисту профспілками в рамках соціального партнерства, є соціально вразливими на ринку праці.

Подальший розвиток нових форм зайнятості має йти у напрямі залучення нових категорій зайнятих у систему фундаментальних прав у сфері праці, соціального захисту та ефективного соціального діалогу [2]. Сьогодні цифровізація може сприяти зростанню продуктивності, що, у свою чергу, веде до зростання заробітної плати, підвищення рівня життя та подальшої трансформації. Згодом «розриви» у впровадженні цифрових технологій можуть сприяти посиленню нерівності між підприємствами, людьми та регіонами, цю динаміку посилює комплементарність цифрових технологій.

Відкриті дані свідчать про те, що більші та більш оцифровані підприємства часто мають переважні можливості освоїти нове технологічне середовище. Через таку комплементарність цифрових технологій для певних цифрових ринків, з часом дрібніші та менш продуктивні підприємства можуть упускати численні можливості виходу на нові ринки, зниження витрат, нарощування клієнтської бази, збору цінних даних і, зрештою, успішної конкуренції на висококонкурентних ринках. Здатність цифрових технологій до підвищення продуктивності багато в чому залежить від комплементарних факторів усередині підприємства.

Розвиток управлінських та технічних навичок – важливий крок на шляху до отримання віддачі від інвестицій у цифрові технології, у той час як розбудова процесів з урахуванням нових наборів завдань та переосмислення організації роботи на основі нових ролей дозволяють відповідати можливостям, які пропонують цифрові інструменти. Може знадобитися переоцінка не тільки внутрішніх процесів, але також ланцюжків поставок та розподілу, що дозволить повною мірою використати переваги впровадження цифрових рішень. Соціально-економічна політика, спрямована на розвиток конкуренції, зниження бар'єрів для входу та скорочення витрат на перемикання як для підприємств, так і для споживачів, може стати більш переконливим стимулом випробувати інноваційні ідеї та цифрові бізнес-моделі.

Органи державної влади, що відповідають за розробку та реалізацію соціально-економічної політики, повинні реалізувати низку політичних заходів, спрямованих на подолання існуючого цифрового розриву між менш продуктивними підприємствами та більш оцифрованими конкурентами. У той же час можливість доступу до якісної інфраструктури найшвидкісного підключення до Інтернету є передумовою успішного впровадження та функціонування широкого спектру цифрових рішень. Секторами, які найбільше постраждали від пандемії COVID-19, стали ті, які вимагають безпосереднього контакту між споживачами та постачальниками послуг, а також ті, що покладаються на довгі ланцюжки поставок.

У малих підприємств часто менше клієнтів і постачальників, ніж у великих, і їм може бути важко відновити зв'язок зі своїми мережами, якщо ланцюжки поставок порушені, а колишні торгові партнери уклали нові ділові угоди з конкурентами. Вони також більш уразливі перед раптовим падінням попиту та доходів, оскільки дефіцит ліквідності здатний поставити їх на межу банкрутства. Це має змусити підприємства переглянути раціональність використання класичних операційних моделей та вивчити нові способи ведення бізнесу [4]. Політика в галузі зайнятості повинна орієнтуватися на цінності, нестандартні та цифрові рішення, бути гнучкою, враховувати різноманітність можливостей, у тому числі і з погляду нових форм організації зайнятості.

Державна політика ефективної зайнятості сьогодні не тільки спрямована на зниження рівня безробіття та зростання зайнятості, а й включає безліч значущих і взаємопов'язаних напрямів, реалізація яких покликана забезпечити працівників гідною працею і ефективною зайнятістю. В умовах зростаючої нестабільності та мінливості, появи нових викликів, необхідно переосмислення політики у сфері зайнятості, розширення її напрямів та більш широке охоплення працівників, безробітних та економічно неактивного населення різноманітними заходами, у тому числі у розрізі поколінь.

Державна політика ефективної зайнятості сьогодні є комплексом взаємопов'язаних, взаємодоповнюваних заходів, спрямованих на забезпечення кращого функціонування ринку праці, його сталого розвитку в умовах нестабільності та зростаючої невизначеності, забезпечення працівників гідною працею і ефективною зайнятістю.

Криза, викликана пандемією COVID-19, акцентувала на необхідності прискорення цифровізації бізнесу для подолання збоїв у короткостроковій перспективі та підвищення стійкості у довгостроковій перспективі. Заходи стримування та соціального дистанціювання висвітлили обмеженість нецифрових бізнес-моделей і розрив у можливостях між підприємствами з просунутим цифровим профілем.

Частка підприємств, що збільшили використання цифрових технологій, виявилася вищою у країнах із суворішими заходами стримування та соціального дистанціювання. Власні веб-сайти підприємств та онлайн-платформи електронної комерції дозволяють рекламувати та продавати продукцію цільовій аудиторії у будь-якому куточку планети безпосередньо. Крім того, цифровізація знижує витрати, пов'язані з транспортними та митними операціями, і виводить на ринок широкий спектр послуг.

Висновки з проведеного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Цифровізація дозволяє створити більш продуману та диференційовану клієнтську базу, яка потребує оперативного реагування та гнучкості у маркетингу та продажах. Що стосується пропозиції, то тут цифровізація допомагає знизити транзакційні витрати, пов'язані з певною діяльністю на ринку, помітно знижуючи прагнення підприємств до її інтерналізації і зменшуючи ефективний розмір таких підприємств. Підприємства можуть використовувати веб-сайти для найму співробітників, пошуку виконавців і отримати доступ до більш широкої мережі претендентів, які відповідають профілю професійної кваліфікації.

На сучасну політику у сфері зайнятості впливають тренди, трансформація бізнес-моделей компаній, підвищення мобільності працівників, створення високотехнологічних робочих місць, поляризація доходів та зростання нерівності, зростання неформальної зайнятості, зниження частки зайнятого населення, зростання кількості нових форм зайнятості. Сьогодні важливим є покращення якості освіти, забезпечення кращого функціонування ринку праці, забезпечення рівних можливостей, забезпечення взаємозв'язку політики у сфері зайнятості з іншими напрямками, забезпечення свободи вибору зайнятості, забезпечення взаємодії із зацікавленими сторонами, підвищення якості трудового життя, оцінка результатів політики у сфері зайнятості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кравченко М. В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика : монографія. Київ : Інформ.-аналіт. агентство, 2012. 451 с.
2. Крентовська О. Глобальна соціальна політика і міжнародне співробітництво щодо питань старіння населення. *Демократичне врядування: науковий вісник*. 2009. Вип. 4. URL : http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf (дата звернення: 15.08.2020).
3. Кризина Н. П. Державна політика України в галузі охорони здоров'я: генезис, тенденції та закономірності розвитку : монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2007. 224 с.
4. Лаврентій Д. С. Механізм державно-приватного партнерства в процесі реформування сфери охорони здоров'я в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми держ. упр.» ; М-во освіти і науки України, ПАТ «Вищ. навч. закл. «Міжрегіон. акад. упр. персоналом». Київ, 2019. 20 с.
5. Москаленко В. Ф., Грузсва Т. С., Іншакова Г. В. Регламентация права на охорону здоров'я у міжнародних нормативно-правових актах. *Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення)* : матеріали II Всеукраїнської наук.-практ.

конф. (Львів, 17–18 квітня 2008 р.). Львів. URL: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/02_186_01.pdf (дата звернення: 15.04.2022).

6. Охрана здоровья и права человека : ресурсное пособие / под научн. ред. И. Я. Сенюты (версия на рус. языке). 5-е изд., доп. Львов : Издательство ЛОБФ «Медицина и право», 2015. 989 с.

REFERENCES:

1. Kravchenko M. V. (2012) *Systema sotsial'noho zakhystu naseleennya yak ob'yekt derzhavnoyi polityky: metodolohiya ta praktyka* [The system of social protection as an object of state policy: methodology and practice] : monograph. Press Inform.-analit. ahentstvo, Kyiv, 451 p. [Ukraine]

2. Krentovs'ka O. (2009) Hlobal'na sotsial'na polityka i mizhnarodne spivrobotnytstvo shchodo pytan' starinnya naseleennya [Global Social Policy and International Cooperation on Aging]. *Demokratychnе vryaduvannya [Democratic governance]*. Vol. 4. URL : http://lvivacademy.com/vidavnytstvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf [Ukraine]

3. Kryzyna N. P. (2007). *Derzhavna polityka Ukrayiny v haluzi okhorony zdorov'ya: henezys, tendentsiyi ta zakonomirnosti rozvytku* [State policy of Ukraine in the field of health care: genesis, trends and patterns of development] : monograph. Kyiv : Press NADU. 224 p. [Ukraine]

4. Lavrentiy D. S. (2019) *Mekhanizm derzhavno-pryvatnoho partnerstva v protsesi reformuvannya sfery okhorony zdorov'ya v Ukrayini* [The mechanism of public-private partnership in the process of health care reform in Ukraine] : Ph.D thesis: 25.00.02 „Mekhanizmy derzh. upr.” ; press *M-vo osvity i nauky Ukrayiny, PAT «Vysshch. navch. zakl. „Mizhrehion. akad. upr. Personalom”*, Kyiv, 20 p. [Ukraine]

5. Moskalenko V. F., Hruzyeva T. S., Inshakova H. V. (2008) *Rehlamentatsiya prava na okhoronu zdorov'ya u mizhnarodnykh normatyvno-pravovykh aktakh* [Regulation of the right to health care in international regulations]. *Medychne pravo Ukrayiny: pravovyy status patsiyentiv v Ukrayini ta yoho zakonodavche zabezpechennya (henezys, rozvytok, problemy i perspektyvy vdoskonalennya)* : materials of the II All-Ukrainian science-practict. conf. [Medical law of Ukraine: legal status of patients in Ukraine and its legislative support (genesis, development, problems and prospects for improvement)]. Lviv. URL: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/02_186_01.pdf [Ukraine]

6. Edited by Senyuty I. Ya. (2015) *Okhrana zdorov'ya i prava cheloveka* [Health protection and human rights]. Resource manual. Lviv : Press LOBF “Meditsina i pravo”. 989 p. [Russian]